

Verlangen alom

Gedachten over vrede

Augustinus aan het woord

Aurelius Augustinus (354-430) leefde in Noord-Afrika. Grote verdiensten heeft hij gehad als inspirerend middelpunt van gelijkgezinden, met wie hij samen een hechte gemeenschap vormde, en als pastor en bisschop in de veelkleurige kerk rondom de Middellandse Zee. Dankzij de vele teksten die van hem bewaard zijn gebleven, is het ook voor ons mogelijk nader met hem kennis te maken.

De Augustijnse Beweging wil met de reeks Augustinus aan het woord eraan bijdragen om zijn gedachten toegankelijker te maken voor een breed publiek. Deze aflevering bevat een aantal teksten van Augustinus en is afgestemd op het thema vrede.

Rond het jaar 400 kende men vele gewapende conflicten en was de vrede even kwetsbaar en broos als vandaag. Augustinus was als bisschop een graag geraadpleegd raadsman en bemiddelaar.

We hopen dat de fragmenten lezers treffen en dat het gedachtegoed van Augustinus velen aanspreekt. Hij heeft zijn licht laten schijnen over een veelvoud aan onderwerpen. Het is de moeite waard daarvan kennis te nemen.

Een kort fragment uit een lange preek van Augustinus, gehouden in Carthago: soms wordt de vrede al bedreigd door onenigheid over dezelfde idealen, zoals bij twee mensen die ruzie krijgen met elkaar over de plek waar ze de zonsopkomst kunnen bewonderen.

1. Ruzie om de zonsopgang?

Streef naar vrede met alle mensen en naar een heilig leven, want zonder dat zal niemand de Heer zien. Hoe dwaas zouden twee mensen zijn die de zonsopgang willen gaan zien en ruzie gingen maken met elkaar over de plaats waar de zon zou opkomen en over hoe die gezien kon worden. Door hun onderling geschil kregen zij het met elkaar aan de stok en sloegen op elkaar in. Zo staken zij elkaar de ogen uit en konden helemaal geen zonsopgang meer zien!

Om God te kunnen zien moeten wij ons hart zuiveren met het geloof, genezen met de liefde en sterk maken met de vrede. Want ons hart waarmee wij elkaar beminnen, is al afkomstig van Hem, die wij verlangen te aanschouwen.

(Sermo 23,18)

Vrededbrengers zijn mensen die in vrede met zichzelf zijn en zo bedacht blijven om het goede van anderen te versterken en bekend te maken. Onderstaand fragment is afkomstig uit een preek over het begin van Jezus' bergrede.

2. Zeg tegen de een iets goeds van de ander, omwille van de vrede

Gelukkig die vreedzaam zijn, want zij zullen kinderen van God genoemd worden (Mt 5,9). Wie zijn dat, de vreedzamen? Degenen die vrede brengen. Ziet u ergens mensen die onenigheid hebben? Zorg dan dat u de vrede tussen hen herstelt. Zeg tegen de een iets goeds over de ander en tegen de ander iets goeds over de een. U hoort van een van hen iets slechts over de ander, gewoon omdat hij kwaad is? Vertel dat dan niet door. Houd de boze woorden van iemand die kwaad is, voor u. Maan hen in alle oprechtheid tot eendracht. Maar ook als u de vrede wilt herstellen tussen twee vrienden van u die onenigheid hebben, moet u bij uzelf beginnen met vreedzaam te zijn. U moet uzelf van binnen tot vrede brengen, waar u waarschijnlijk elke dag strijd levert met uzelf.

(Sermo 53A,12)

Het volgende fragment komt uit het commentaar op de bergrede. Daarin een fascinerende kijk op de beperking van wraakzucht als begin van de vrede en eerste opstap naar de volmaakte vrede.

3. Het begin van de vrede

De Heer zegt: 'Jullie hebben gehoord dat gezegd werd: "Een oog voor een oog en een tand voor een tand." En Ik zeg jullie je niet te verzetten tegen wie kwaad doet, maar wie je op de rechterwang slaat, ook de andere wang toe te keren.'
(Mt 5,38-39)

De geringere gerechtigheid van de farizeeën is dat ze bij bestraffing de maat niet overschrijden: niemand mag méér vergelden dan hij heeft geïncasseerd. Dat is een grote stap voorwaarts! Men vindt immers niet gemakkelijk iemand die, wanneer hij een klap heeft gekregen, slechts één klap wil teruggeven en wanneer hij van iemand één scheldwoord te horen heeft gekregen, zich ermee tevreden stelt met een soortgelijk scheldwoord te reageren. Maar hij neemt veel te veel wraak omdat hij door woede zichzelf niet meer meester is; of omdat hij het rechtvaardig vindt dat een ander die met beledigen begonnen is, zwaarder wordt beledigd dan iemand die niet zelf had beledigd. Zo'n instelling is grotendeels aan banden gelegd door de wet waarin geschreven staat: 'Een oog voor een oog en een tand voor een tand.' (Ex 21,24-25, Lv 24,20 en Dt 19,21) Met die woorden wordt de maat aangegeven om te voorkomen dat de wraak het onrecht overtreft. En dat is het begin van de vrede. De volmaakte vrede houdt echter in dat we zo'n wraak helemaal niet willen.

(De sermone Domini in monte 1,56)

Gedeelde vreugd is dubbele vreugd: zo is het ook met de vrede. Door haar met anderen te delen versterk je haar, omdat het gedeeld bezit ervan het eigendom per persoon niet laat verminderen: ware vrede maakt nooit jaloers. Het volgende fragment is uit een preek die in Carthago uitdrukkelijk aan de vrede was gewijd.

4. Vrede vergroten door haar met anderen te delen

Wie de vrede bemint is te prijzen. Maar ondertussen kunnen wij hen die van geen vrede willen weten, beter tot vredelievende gevoelens brengen door te onderrichten en te zwijgen dan door hen te provoceren met scheldpartijen.

De ware minnaar van de vrede is ook een minnaar van de vijanden van de vrede. Je maakt je immers niet kwaad op blinden, omdat je zelf het licht bemint. Je betreurt natuurlijk dat blinden het licht niet zien. Je weet immers wat een groot goed het licht is. En wanneer je dan vaststelt wat blinden moeten missen, twijfel je er geen ogenblik aan dat zij je medelijden verdienen. En heb je de middelen, de bekwaamheid of het geneesmiddel om hen te helpen, dan zul je hen eerder te hulp snellen dan hen veroordelen.

Zo moet ook iedere minnaar van vrede medelijden hebben met wie niet bemint wat u bemint en niet heeft wat u hebt. Wat u bemint is namelijk van dien aard dat u niet jaloers hoeft te zijn op een ander die het samen met u bezit. Wie samen met u de vrede bezit, vormt geen bedreiging voor uw bezit.

In dat opzicht bestaat er een groot verschil met het bezit van materiële zaken. Daarin is het moeilijk om niet jaloers te zijn op de bezitter ervan. Misschien komt de gedachte bij u op om de landerijen die u bezit te delen met een vriend, zodat men uw welwillendheid zou prijzen en uw liefde ook in tijdelijke zaken zou blijken. Wilt u uw aardse bezit - bijvoorbeeld een landgoed, een huis of zoiets - delen met een vriend, dan deelt u dat met één persoon. U aanvaardt hem in uw gemeenschap en bent daar samen met hem blij om. Denkt u erover om een derde of vierde persoon te aanvaarden, dan begint u uzelf al af te vragen of uw huis wel aan zoveel bewoners plaats biedt en of uw akker wel voldoende opbrengt om zoveel mensen te voeden. En u komt tot de slotsom dat er onmogelijk een vijfde persoon bij kan, dat een zesde niet bij u kan inwonen en dat zo'n klein bezit nooit een zevende persoon kan voeden. Niet uzelf maar de beperktheid van uw bezit sluit anderen dus uit.

Maar bemin de vrede, heb vrede, neem zoveel mensen in uw vrede op als u kunt, en uw vrede zal des te groter zijn naarmate ze met meer mensen wordt gedeeld. Een gewoon huis biedt geen plaats aan vele medebewoners, maar het huis van de vrede groeit naarmate het aantal bewoners groeit.

(Sermo 357,1)

Niets is zo kostbaar als ware vrede. Toch is die voor iedereen te koop voor een verrassende prijs.

5. De vrede bezitten is haar beminnen

Hoe goed is het de vrede te beminnen, want dat houdt al in dat u de vrede bezit. En iedereen verlangt er toch naar dat wat je bemint ook aangroeit? Wilt u slechts met weinig mensen in vrede leven, dan zal uw vrede maar klein zijn. Wilt u dat ze aangroeit, voeg er dan bezitters aan toe!

Want, zusters en broeders, hoeveel kost nu wat ik zojuist zei? Het is goed de vrede te beminnen en die te beminnen houdt al in die te bezitten. ... Vergelijk dat eens met andere dingen, waarnaar mensen brandend van begeerte verlangen. Iemand bemint grond, zilver, goud, veel kinderen, kostbare en mooie huizen, dure en heerlijk gelegen landgoederen. Houdt hij daarvan? Natuurlijk, maar daarom heeft hij het nog niet. Het komt voor dat iemand van al die dingen houdt maar onbemiddeld is. En wanneer hij van iets houdt dat hij niet bezit, zal hij branden van begeerte om het te hebben. En zodra hij het verworven heeft, zal hij gekweld worden door de vrees het te verliezen. Mensen verlangen eer en macht. Hoeveel gewone burgers smachten niet naar openbare macht? ... Kijk waar u staat: bemint de vrede en wat u bemint is bij u! Het gaat immers om een zaak van het hart.

(Sermo 357,2)

In het volgende preekfragment spoort Augustinus aan om geloofsgenoten als broeder of zuster te blijven beschouwen, zelfs bij heetgebakerde meningsverschillen.

6. Zachtaardige genezing

Lieve mensen, ik spoor u aan om anderen zachtaardig tegemoet te treden. Er moet nu dringend aan genezing worden gewerkt. ... Dat vergt een voorzichtige en fijngevoelige aanpak. Niemand mag twist zoeken of over zijn geloof ruziemaken, want er kon daardoor eens een vonk ontspringen en iemand die daar op uit is een goede gelegenheid bieden om te vechten. Scheldt men u uit, verdraag het. Doe alsof u het niet merkt en ga eraan voorbij. Denk eraan dat u een zieke moet genezen. ... Laat het Woord

aan het woord. Als er iemand verpleegd moet worden, moet de een de ander verplegen en mag men niet samen ruziemaken. ... Geef iemand, die de vrede niet bemint en ruzie zoekt, op vredelievende toon ten antwoord: 'U mag zeggen wat u wilt, haten zoveel u wilt, verachten naar believen, toch bent u mijn broeder.' De ander zal dan misschien reageren: 'Hoezo ben ik uw broeder? U bent toch mijn tegenstander en vijand?' Antwoord dan: 'Inderdaad, zelfs zoals u nu spreekt, bent u mijn broeder.' Dat lijkt wonderlijk: Een ander haat en veracht u en toch is hij uw broeder. Hoe dat kan? ... De Heilige Geest zegt bij monde van de profeet Jesaja: 'Hoor het woord van de Heer, u die beeft voor zijn woord. Zeg tot wie u haten en verachten: 'Gij zijt onze broeders.' Dan zal de naam van de Heer worden geëerd.' (Js 66,5).

Maar waarom erkent hij u dan niet als broeder? Omdat het woord 'mens' alleen mensen heeft geëerd. Zeg dus 'mijn broeder'. Of u mij nu haat of veracht, u bent mijn broeder. Erken in uzelf het teken van de Vader. Dat is de opdracht van onze Vader. Of u nu een slechte broeder of een twistzieke broeder bent, het doet er niet toe: u bent mijn broeder. Want net zo goed als ik, zegt u: 'Onze Vader, die in de hemelen zijt.' (Mt 6,9). Wij zeggen hetzelfde. Waarom zijn wij dan niet één? Ik vraag u, broeder, te erkennen wat u samen met mij zegt en te veroordelen wat u tegen mij doet. Let op uw woorden. Luister niet naar mij maar naar uzelf. Zie naar wie wij zeggen: 'Onze Vader die in de hemelen zijt.' Het is geen vriend of buur, maar wel Hij tot wie wij bidden en die ons opdraagt eensgezind te zijn. Wij richten ons samen met één woord tot de Vader. Waarom leven wij dan niet samen in één vrede?

(Sermo 357,4)

Het volgende fragment komt uit De stad van God. Augustinus begon hieraan te schrijven na de verwoesting van Rome in 410. Die verwoesting bracht een geweldige vluchtelingenstroom teweeg: van Europa naar Noord-Afrika wel te verstaan!

7. Liever een huisdier dan een vreemdeling in huis?

Met de wereld gaat het als met een opeenhoping van water: hoe groter de massa is, des te meer gevaren brengt zij mee. Om te beginnen is er het verschil van de talen, dat de ene mens voor de andere een vreemde maakt. Als immers twee mensen, die

geen van beiden de taal van de ander kennen, elkaar tegenkomen en niet aan elkaar voorbij kunnen gaan, maar door de een of andere noodzaak gedwongen worden in elkaars gezelschap te blijven, is het voor stomme beesten, zelfs van een verschillende soort, nog gemakkelijker om het met elkaar te vinden dan voor die twee die toch allebei mensen zijn. Wanneer mensen immers niet met elkaar van gedachten kunnen wisselen, helpt al de gelijksoortigheid van hun natuur niets om hen tot elkaar te brengen. Dat gaat zelfs zó ver, dat een mens liever in het gezelschap van zijn hond verkeert dan van een vreemdeling!

(*De ciuitate Dei* 19,7)

Uit dezelfde lange beschouwing over de vrede in De stad van God een fragment over het alom aanwezige verlangen naar vrede, zelfs bij mensen die oorlog voeren of anderszins de vrede ondermijnen door berovingen en plunderingen.

8. Verlangen naar vrede alom

Zoals er niemand is die geen vreugde wil, is er ook niemand die geen vrede wenst. Zelfs zij die oorlogen willen, hebben immers geen andere bedoeling dan te overwinnen: zij wensen dus door hun oorlogvoering tot een roemrijke vrede te komen. Een overwinning is tenslotte niets anders dan de onderwerping van tegenstanders. Heeft die plaatsgehadt, dan is er vrede. De vrede is dus het doel dat ook met oorlogvoering wordt beoogd, zelfs voor wie erop uit zijn met aanvoeren en vechten hun oorlogsbekwaamheid te oefenen. Het staat dus vast dat de vrede het gewenste doel van de oorlog is.

Ieder mens streeft ook met zijn oorlogvoering naar vrede, terwijl niemand door in vrede te leven de oorlog nastreeft. Zelfs wie de vrede waarin ze leven verstoord willen zien, zijn niet afkerig van vrede maar verlangen naar een andere vrede, een vrede naar hun goeddunken. Zij zijn dus niet tegen de vrede, maar vóór een vrede zoals zij die willen. Zelfs als mensen zich bij een opstand of een burgertwist van anderen hebben losgemaakt, moeten ze tenslotte met hun eigen medestanders of medesamenzweerders op de een of andere manier een vorm van vrede bewaren: zonder dat bereiken ze niet wat ze beogen. Ja zelfs rovers willen om vinniger en

veiliger de vrede van anderen te kunnen belagen, in vrede met hun eigen kornuiten leven.

(De ciuitate Dei 19,12)

Het is dikwijls gemakkelijker om over vrede te spreken dan te formuleren wat vrede eigenlijk is. Hieronder volgt toch een bedachtzame poging uit De stad van God.

9. Wat is eigenlijk vrede?

De vrede van het lichaam is het geordende samengaan van zijn delen. De vrede van de niet-redelijke ziel is de geordende rust van haar strevingen. De vrede van de redelijke ziel is de geordende overeenstemming van haar kennen en van haar doen. De vrede tussen het lichaam en de ziel is het geordende leven en welbevinden van het levende wezen. De vrede tussen de sterfelijke mens en God is de in het geloof geordende gehoorzaamheid onder de eeuwige wet. De vrede tussen de mensen is hun geordende eendracht. De vrede van een huis is de geordende eendracht waarin degenen die er samenwonen bevelen geven en gehoorzaam zijn. De vrede van een stad is de geordende eendracht waarin haar burgers bevelen geven en gehoorzaam zijn. De vrede van de hemelse stad is de volmaakt geordende en eendragtige saamhorigheid waarin haar burgers God genieten en elkaar in God. De vrede van alle dingen is de rust van de orde. En de orde is de rangschikking van gelijke en ongelijke dingen waardoor elk van hen zijn eigen plaats krijgt toebedeeld.

(De ciuitate Dei 19,13)

Alle beschouwingen over vrede in de wereld krijgen bijzonder reliëf door de vrede in het eigen huis. In onderstaand fragment geeft Augustinus een verrassende kijk op gezagsverhoudingen en verantwoordelijkheden van mensen die bij elkaar onder één dak wonen.

10. Vrede in huis

Iemand zal voor zover dat van hem afhangt, in vrede zijn met alle mensen volgens de menselijke vrede of geordende eendracht, waarvoor de regel geldt dat hij ten eerste niemand kwaad doet en vervolgens ook iedereen naar vermogen

behulpzaam is. Om te beginnen is hij dus bezorgd voor zijn eigen nabestaanden, bij wie hij uiteraard gereder en gemakkelijker gelegenheid heeft om zijn zorg te tonen, volgens de orde van de natuur en ook van de menselijke gemeenschap. Daarom zegt ook de apostel Paulus: 'Wie voor de zijnen en vooral voor zijn huisgenoten geen zorg draagt, verloochent het geloof en is erger dan een ongelovige.' (1 Tim 5,8) Daaruit komt dus ook de vrede van een huis voort, dat wil zeggen de geordende eendracht waarin zij die er samenwonen bevelen geven en gehoorzaam zijn. Bevelen worden er namelijk gegeven door hen die er zorg dragen. ... Gehoorzamen doen zij voor wie zorg wordt gedragen. ... In het huis van een rechtvaardige, die uit het geloof leeft en hier nog in den vreemde vertoeft, ver van de hemelse stad zijn echter ook degenen die bevelen, dienaren van hen aan wie ze dat schijnen te doen. Zij bevelen namelijk niet uit heerszucht maar uit dienstbaarheid, niet uit bazige hoogmoed maar uit zorgzaam mededogen.

(De ciuitate Dei 19,14)

Uitgave van de Augustijnse Beweging

Jacobskerkhof 2

3511 BL Utrecht

t. 030 231 92 20

f. 030 230 23 05

www.augustijnsebeweging.nl

Copyright Augustijnse Beweging, Utrecht

ISBN 978 90 812421 4 1

Verantwoording

- Het fragment uit de *Sermo* 53A is afkomstig uit Joost van Neer, Martijn Schrama O.S.A. en Anke Tigchelaar, *Aurelius Augustinus – Van aangezicht tot aangezicht: preken over teksten uit het evangelie volgens Matteüs*, Amsterdam 2004.
- Het fragment uit *De sermone Domini in monte* is afkomstig uit Leo Wenneker en Hans van Reisen, *Aurelius Augustinus - Het huis op de rots: verhandeling over de bergrede*, Budel 2004 (derde druk).
- De fragmenten uit *Sermo* 357 zijn ontleend aan Tarsicius Jan van Bavel O.S.A., *Veel te laat heb ik jou liefgekregen: bij het zestiende eeuwfeest van Augustinus' bekering*, Heverlee 1986.
- De fragmenten uit *De ciuitate Dei* zijn afkomstig uit Gerard Wijdeveld, *Aurelius Augustinus - De stad van God*, Baarn 1983.

Nog leverbare brochures:

- *Augustijnse Beweging*

en in de reeks Augustinus aan het woord:

- *Verwachting en geboorte: gedachten voor advent en kersttijd*
- *Reisgenoot en gids: gedachten voor jongeren*
- *Als je vast... Gedachten voor de 40-dagentijd*

